

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת בא תשפ"ב לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רע"ב

כאשר לא ילכו לקבץ כלי כסף וזהב מבית לבית, על כרחך יזמינו להם זאת מן השמים בלי שום השתדלות, או שימטיר להם מן השמים, או שמעצמם יבואו המצריים ויתנו להם, ואם כן הוי המשוי לקבץ מבית לבית ללא צורך. אמנם ה' רצה שיבוא להם זאת על ידי שאלה דייקא כמו שיתבאר להלן, ועל כן דבר נא באזני העם, אין נא אלא לשון בקשה, וישאלו איש מאת רעהו.

*

ג לבאר מאמרם (תענית כו) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו (שיר ג-יא), זה מתן תורה ע"כ. והיינו שהקב"ה קידש את ישראל במתן תורה כחתן המקדש את הכלה (דב"ר ג-יב). והנה האשה נקנית בשלשה דרכים (קידושין ב), ובמה קידש ה' את ישראל. ויש מפרשים שקידש אותם בקידושי שטר, בשני לוחות הברית, ולכן כאשר עשו העגל שברם משה שידונו אותם כפנויה (שמור"ר מג-א). ויש אומרים שהיה קידושי כסף, ברכוש מצרים (עיין פתיחה להמקנה על קידושין אות א, ובפנים יפות ריש פרשת תרומה). אך יפלא הלא רכוש מצרים ניתן להם במצרים בלי שום תנאי של קידושין, אלא במתנה סתמא, ואיך יתכן שיהיה רכוש זה כסף קידושין למפרע.

*

והנה בביאור פירוש המלות 'וישאלו' איש מאת רעהו, מבואר ברשב"ם שפירושו לשון מתנה, כמו (תהלים ב-ח) שאל ממני ואתנה גויים נחלתך. ובשאר מפרשים נראה שהכוונה כפשוטו לשון שאלה, מלשון (שמות כב-יג) וכי ישאל איש מעם רעהו, שהיא שאלה לזמן על מנת לחזור. וכן

דבר נא באזני העם, וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב וגו' (וי-א-ב). ושוב נאמר ובני ישראל עשו כדבר משה, וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים (וי-לח). בגמרא (ברכות ט). אמרי דבי רבי ינאי אין נא אלא לשון בקשה, אמר ליה הקב"ה למשה, בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל, בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק [אברהם] ועבדום וענו אותם (בראשית טו-יג) קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. וישאילום, אמר רבי אמי מלמד שהשאלום בעל כרחם, איכא דאמרי בעל כרחם דישראל, משום משוי ע"כ.

וכבר הקשו המפרשים, למה הוצרכו להתחנן לישראל שיקחו, הלא זאת היא לתועלתם, וכסף וזהב נפשו של אדם מחמדתן. ועוד דהא מצינו בביות הים, ויסע משה את ישראל מים סוף (טו-כב), וברש"י הסייען בעל כרחם, דגדולה היתה ביות הים מביות מצרים, לפיכך הוצרך להסייען בעל כרחם ע"כ. ולמה כאן הוצרכו לבקש מהם וישאלו כלי כסף וכלי זהב. – גם מה שאמרו שלא יאמרו 'ועבדום וענו אותם קיים בהם', זה מיותר, כי התלונה היא רק על 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים', אבל מה שקיים דברו, הלא ה' מקיים כל דבריו.

ג מה שאמרו וישאלום בעל כרחם, משום משוי, היא פליאה, מי שמע כזאת שאין אדם רוצה בכסף וזהב משום שקשה עליו המשוי. ואולי יש לומר הכוונה, דכיון דידעו ישראל שהובטחו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, אם כן לא יתכן הוצאת מצרים רק כאשר יהיו טעונים בכסף וזהב, והרי דבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם, אם כן גם

ועולם הזה שלנו הוא, ואדרבה כל מה שהאומות נהנין מן העולם הזה גזילה היא בידם. ולכן הגם דמבואר במדרש (תדב"א זוטא יט) שיעקב ועשו חלקו ביניהם נחלת העולמות, שיעקב נטל לחלקו עולם הבא ועשו נטל לחלקו עולם הזה, מכל מקום במתן תורה זכו ישראל גם בעולם הזה ע"כ.

ובבני יששכר (שבת ז-יז) ביאר בזה מאמרם (פסחים סח.) הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא, יום שניתנה בו תורה ע"כ. והיינו דבמתן תורה קנו ישראל לעצמם את כל העולם הזה, על כן לזכר זה בעינן לכם להתענג בתענוגי העולם הזה גם כן ע"ש.

ומעתה מובן שפיר מה שאמרו שמפארן הופיע ממונן לישראל, שאין זה קנס ועונש על מה שלא רצו לקבל התורה, אלא בהיות שעל יום ששי בסיון היה תנאי שאם לא יקבלו אז התורה חוזר העולם לתוהו ובוהו, וכיון שהם לא קבלו הרי מצדם היה העולם חרב, וישראל בקבלתם את התורה הצילו את העולם, הרי קנו אז כל ממונם, כדין המציל מזוטו של ים.

ומעתה מובן שפיר מה שלא רצו ישראל לקיים מצות משה לשאול כלי כסף וזהב איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה, דכיון שלא הותר להם לבקש אלא בדרך שאלה שהיא על מנת להחזיר, אם כן מה תועלת להם בזה לטרוח במשוי, ובסופה יצטרכו להחזירם להם, כי הם לא יגעו בפרוטה שאינו שלהם. ובשלמא בביזות הים שמתו המצריים, והים פלט אחר כך לישראל הכסף והזהב שהיה עמהם, הרי זה מציל מזוטו של ים ממש שהרי אלו שלו, וכדאי להם לטרוח עבורם. אבל מה שקיבלו במצרים רק בתורת שאלה, יש עליהם חיוב חזרה להבעלים או ליורשיהם, על כן לא רצו לשאול מהם. אמנם ה' ידע כי שאילה זו היא רק לפי שעה, שהרי במתן תורה לא ירצו האומות לקבל התורה, ורק ישראל קדושים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ואז יצילו ישראל את העולם מלחזור לתוהו ובוהו, ומאז והלאה יזכו לעצמם גם בהרכוש שהוציאו ממצרים, שגם אלו יהיו שלהם, על כן בבקשה מהם שישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה.

והנה מיום יציאת מצרים עד קבלת התורה, יום ששי בסיון, יש נ"א יום, ואז נכנס לרשותם של ישראל כל מה ששאלו מהמצריים קודם יציאתם, שאז הופיע ממונם לישראל. ועל כן אמר ה' למשה, דבר נא באזני העם, שיודיע להם כי הגם שכעת הם מקבלים זאת רק בשאלה, מכל מקום זהו רק לזמן קצר של נ"א יום, אשר אז יקבלו

נראה מגמרא (סנהדרין צא.) שבאו בני מצרים לדון, הרי הוא אומר וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום, תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו וכו' ע"ש. ומבואר מזה שקבלוה ישראל רק בשאלה על מנת להחזיר, דאי קבלוה במתנה, לא שייך לתבוע אותם. ואם כן יפלא על אלקים אמת, לומר לישראל לרמות את המצריים בשאלה על מנת להחזיר, ושוב לא יחזירו אותם להם או ליורשיהם.

*

ונראה דאיתא בגמרא (בבא קמא לח.) ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן וגו' (דברים לג-ב) מפארן הופיע ממונן [גילה ממונן והתירן] לישראל [כשסיבב מפארן והחזיר התורה על כל האומות ולא קיבלוה] ע"כ. וכמאמרם (עבודה זרה ב:) מאי בעי בשעיר מאי בעי בפארן, אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה ע"כ. ואכתי צריך ביאור הלא אין חיוב על האומות לקבל התורה, ולמה נקנסו ונענשו להפקיר ממונם. הלא גם ישראל לא היו מחוייבים לקבל התורה, ושלח ה' את משה רק להציע זאת לפניהם, אלא מצד עצמם אמרו נעשה ונשמע, ומה תלונה יש על אומות העולם להתיר ממונם עבור שלא קיבלו התורה.

אך הענין הוא דאיתא בגמרא (עבודה זרה ג.) מאי דכתיב (בראשית א-לא) ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי [ה'] דהששי יתירה, וכתבה בסוף מעשה בראשית לדרשה זו, והכי משמע ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי של ששה בסיון שעתידין ישראל לקבל התורה], מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר אם ישראל מקבלין את תורתנו מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו. ואמר חזקיה מאי דכתיב (תהלים עו-ט) משמים השמעת דין [מתן תורה] ארץ יראה ושקטה, אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחלה יראה [שמא לא יקבלו ישראל התורה ותחזור הארץ לתוהו ובוהו] ולבסוף שקטה ע"כ. הרי דכל הבריאה מתחלתה היתה לה קיום רק עד ששי בסיון, וקיומו משם ואילך תליא בקבלת התורה, ואם לא רוצים לקבלו חוזר העולם לתוהו ובוהו.

ולפי זה כתב החיד"א (ראש דוד פרשת תצוה) בשם מהר"ש פרימו ז"ל, דכיון שהאומות העולם לא רצו לקבלוה, אם כן מצדם היה נחרב העולם, אלא ישראל קבלוה, ובוהו הצילו את העולם שלא יחרב, והרי קיימא לן (בבא מציעא כד.) דהמציל מזוטו של ים ומשלוליתו של נהר הרי אלו שלו, נמצא שבשעת מתן תורה קנו ישראל את כל העולם כולו,

התורה, וישאר להם לצמיתות כל מה שישאלו כעת, ולכן ישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב.

ומעתה אתי שפיר גם כן איך יתכן שרכוש מצרים יהיו כסף קידושין, הא לא קבלוה על תנאי קידושין. אך לפי מה שמתבאר הרי כל מה שהוציאו ממצרים לא היה בידם אלא בתורת שאלה, ובמתן תורה הופיע ממונן לישראל, שזכו אז בהרכוש מצרים, וזה בא להם על ידי שקבלו התורה, ושפיר נקנו בזה בקידושי כסף.

*

והנה בחתם סופר (פ' בשלח טו:) כתב לבאר מה שאמרו, נא לשון בקשה שלא יאמר אותו צדיק וכו', ומקשים הלא בלא אותו צדיק נמי צריך הקב"ה לקיים נדרו, אלא יש לומר שבט לוי שלא נשתעבדו עליהם לא נאמר ואחרי כן יצאו, אלא אברהם אבינו ע"ה תיקן תקנה כחלק היורד למלחמה כחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו, כפירוש רש"י בפסוק (בראשית יד-כד) בלעדי רק אשר אכלו הנערים ע"ש, ואם כן לפי תקנת אברהם אבינו ע"ה גם שבט לוי יקחו חלקם, על כן אמר שלא יאמר אותו צדיק שלא חששתי על תקנתו ע"כ.

ויש לומר עוד בזה, דלכאורה יש להבין, הא דמלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי (שמו"ר ה-טו), ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות (רש"י ה-ד). הלא גזירת השיעבוד לאברהם היה על כל זרעו, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וגו', וגם שבט לוי נכלל עמהם. והרי גם עשו היה חושש שמוטל עליו שטר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך, המוטל על זרעו של יצחק (רש"י בראשית לו-י). וברמב"ן (ה-ד) כתוב, דמנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם, ולכן הניח להם פרעה שבט לוי שהיו חכמייהם וזקניהם ע"ש. ובפשוטו יש לומר, כי אמרו חז"ל (אבות ג-ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ ע"ש. וכיון דשבט לוי קיבלו על עצמם עול תורה, יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל (דברים לג-י), על כן העבירו מהם עול מלכות, שהחליפו עול הגלות בעולה של תורה.

אך יש לומר עוד, דהנה ידוע הקושיא איך הקדים הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים אחרי רד"ו שנה, הלא הגזירה היתה ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ואיך יצאו קודם זמנם. ויש שתירצו, דקושי השעבוד השלים את

הזמן, עש"ה. ובערוגת הבשם (ריש פ' וארא) ביאר הכוונה, דהנה אחד מהזכויות שהיו לישראל במצרים שבשביל זה נגאלו, שלא היתה בהם דלטוריא (עיין ויקרא רבה לב-ה), והיה אחדות ביניהם. ומגודל האחדות והאהבה שהיתה אז בישראל, היה כל אחד מצטער בצרת חבירו ושעבודו, כאילו היתה צרתו ממש, ונמצא דלעולם לא נחו ולא שקטו מרוב עבודה וצער, ולא מצאו מנוח כלל, כי תמיד הצטערו או בצערם הפרטי או בצרת הזולת. וזה היה 'קושי השעבוד' שהשלים את זמנם במצרים, כי כל אחד נשתעבד בכפילא, הן בצערו הפרטי, והן מצרת חבירו, ושפיר השלימו הזמן כי כל אחד נשתעבד פעמיים רד"ו שנה, ע"ש.

ואם כן מכל שכן שבט לוי, צדיקים היושבים באהלה של תורה, בודאי היו סובלים עינוי הנפש בעומק לבבם, על צער השיעבוד שבני ישראל עוברים במצרים. והרי הגזירה היתה ועבדום וענו אותם, יש עבדות של מלאכה בחומר ובלבנים, ויש עינוי הנפש ברוח מצער אהוביהם גם כאשר יושב במנוחה בביתו. ועל כן שפיר גם שבט לוי שילמו חלקם בגזירת השיעבוד, בעינוי הנפש שסבלו מצרתן של ישראל, וממילא מגיע בדין גם להם רכוש מצרים בצאתם, כי גם הם סבלו במצרים. ולא יאמר אותו צדיק 'ועבדום וענו קיים בהם', שגם בשבט לוי נתקיים ועבדום וענו אותם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, ושפיר מגיע גם לשבט לוי מרכוש מצרים.

וזהו הענין המובא בשם האר"י ז"ל (מגן אברהם ריש סימן מו) שקודם התפלה יש לקבל על עצמו מצות ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט-יח), לאהוב את חבירו בכל לבבו כמו שאהוב נפשו ע"כ. ולכאורה טעמא בעי למה יצתה מצוה זו יותר משאר מצות ה' לקבל זאת על עצמו קודם התפלה דייקא. ונראה דהנה אמרו (שבת נה.) אין יסורין בלא עון דכתיב (תהלים פט-לג) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם ע"כ. ואם כן בשעה שהאדם עומד בעת צרה, בחיסור פרנסה או בריאות ושאר מאורעות, ומבקש רחמים בתפלתו שיסיר ה' ממנו צרתו, אם כן במה יתכפר עונו להשלים ולתקן נפשו. אמנם כאשר האדם מתאחד עצמו עם כלל ישראל, והוא אבר אחד מהקומה השלימה, ומצטער עצמו בצרת חבירו, אז אין מן הצורך לייסר אותו בצרה פרטי, שהרי מצטער הוא בצרתם של אחרים, כאילו היה הצרה אצלו. וכמו שבט לוי שלא הוצרכו לעינוי בפועל, אלא די היה להם מה שסבלו בהשתתפותם בצרתן של ישראל. על כן יש לקבל על עצמו קודם התפלה המצוה של ואהבת לרעך כמוך, שמתייסר בצרתן של אחרים, ואז יוכל לעמוד

בתפלה, שיסיר ה' ממנו היסורים הפרטיים, ותתמרק העון במה שמצטער בצרתן של ישראל.

*

והנה בתורת משה (בפרשתנו מ.) העיר דלמה אמר דבר 'נא' באזני העם, אין נא אלא לשון בקשה, הלא אם ישראל אינם רוצים בביזה ואין רצונם לשאול ממצרים, אז אין שום חיוב מאת רצונו יתברך שמו על כך, כיון שהדין כן שמי שחייב ליתן לחבירו, וחבירו אומר לו הרי הוא כאילו התקבלתיו, הרי כאילו נתנו לו באמת ופטור מלקיים חובתו עוד (נדריים כד.) ע"ש.

ונראה דהנה באבן עזרא (שמות ג-כב) כתוב, ויש מתאוננים ואומרים כי אבותינו גנבים היו. ואלה הלא יראו, כי מצוה עליונה היתה. ואין טעם לשאול למה, כי השם ברא הכל, והוא נתן עושר למי שירצה ויקחנו מיידו ויתננו לאחר. ואין זה רע, כי הכל שלו הוא ע"כ. וביאור הדברים, הנה ברש"י (בראשית א-א) אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם (שמות יב-ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (תהלים קיא-ו) כח מעשיו יגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו ע"כ. ואכתי יש להבין, למה צריכין לתרץ טענת האומות בדיבור הראשון של התורה, ולא די לבאר זאת להלן בעת הבטחת ה' לישראל נתינת הארץ.

ונראה דהכתוב בא לנו ללמד, דבהשקפה זו תלוי קיום כל התורה כולה, כי כל זמן שאדם חושב שעניני העולם הם טבע, בירה בלי מנהיג, וכחו ועוצם ידו עושה חיל, וממונו וחפציו הכל הם שלו מיגיעת כפו, ומי יאמר לו מה תעשה, אז קבלת עול התורה ומצותיה קשה עליו, וכל מה שעושה בציווי התורה הוא על כרחו, שמכריחין אותו

לקיים מצות המלך. אבל כאשר משיג כי הוא מצד עצמו אין לו זכות קיום, וחייבו מסורים ביד הקב"ה, והוא הנותן לו כח לעשות חיל, כל מה שיש תחת ידו היא אך מתנת אלקים, ולא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר, וכל מה שנמצא תחת ידו קיבל פרס מאת המלך, אז בקל עליו לקיים רצונו יתברך שמו, כי כל ממונו הם ממון ה' שהפקיד בידו, והאדון מצוה לו לעשות כך וכך בחלק מממונו. וכאשר מקיים מצות ואהבת את ה', בכל מאוּדך (דברים ו-ה), בכל ממונך (ברכות נד.), אין הוא מוסר ממון עצמו, ומפקיר את שלו עבור אהבת קונו, אלא זהו ממון ה', שמסר תחת ידו לזמן מסויים, וכעת בא הזמן להחזירו.

ולכן זהו התחלת כל התורה כולה וראשיתה, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה וברצונו נטלה. וכאשר יתעצם דבר זה בלבו ושכלו, אז קיום מצות התורה לא יכבד עליו, אלא יכיר טוב לבעליו על מה שברצונו נתנה לו, ויקיים מצות בוראו במה שנמצא בידו ורשותו.

ובשעה שיצאו ישראל ממצרים להיות לו לעם סגולה, ובהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, צוה ה' למשה לומר לישראל וישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וזהב, ולכל אחד מישראל היה תשעים חמורים לזבים טעונים מכספה וזהבה של מצרים (בכורות ה:). וישראל יתמהו וכי גנבים אנחנו לבוא בערמה ליטול הון אחרים. ומזה יתבוננו דאם עושיין בציווי ה', אין זה גניבה, כי השם ברא הכל, והוא נתן עושר למי שירצה ויקחנה מיידו ויתננו לאחר, כי הכל שלו. ובכל פעם שישתמשו בכליהם של מצרים יעלו זאת על דעתם, ואז יתרגלו לחיות בהשקפה זו, וממילא קבלת עול התורה והמצות תהא קל עליהם. ולכן נצטוו ישראל ליקח רכוש מצרים על ידי שאלה דייקא, וכאשר התרשלו ליקח ככה ממצרים, נצטוו כן במצות אלקים, ולא הספיק במה שאמרו הריני כאילו התקבלתי, כי רצה ה' שישתמשו בכלים שאולים ממצרים דייקא, להורות להם, כי הוא הבעל של העולם, והוא הנותן מעיקרא, ולוקח שוב ונותן לאחרים.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' וואלף מארקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יוסף פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' טובי פאלל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למזל טוב	מוה"ר ר' הערשל רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו החתן שמעון נ"י למז"ט
מוה"ר ר' בנימין ווייסבערג הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יעקב שאהנבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יודא ארי' וויינגארטן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' אברהם פאלל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב